

Voorwoord.

Het jaar 2000 zit er weer op, voor ons als bestuur van de historische vereniging een geslaagd jaar. Er was weer veel belangstelling voor al onze projecten en activiteiten. Soms vragen we ons wel eens af, welke ruimte of lokaliteit we voor een volgende bijeenkomst zullen moeten reserveren. Al beseffen we wel dat de belangstelling afhankelijk is van wat we organiseren. Waarschijnlijk kunnen we met onze onderwerpen niet altijd kort bij huis blijven; en daardoor zo herkenbaar. Maar we doen ons best! De belangstelling voor onze laatste bijeenkomst op 23 oktober jl. met de diapresentatie van Hette Meijering was overweldigend. De combinatie van vertellingen en anekdotes met herkenbare plaatjes maakte weer heel wat verhalen los

De eerwaarde Ds. Meijering moest eens aan den overkant preken. Terwijl hij met zijn hoed in de nek, toga onder de grote loden jas, voorover op zijn door Diel van Zante opgevoerde Honda-brommer reed, in het Rot zijn buurjongen Bert van Maaren tegenkwam, die betrokken was bij een aanrijding. Aan de overzijde van de rivier zingt de gemeente haar kelen schor, in afwachting van haar voorganger, die op z'n knieën bij zijn bewusteloze buurjongen zit. Als deze echter bij komt en zijn buurman en predikant ontdekt, niet weet hoe snel hij zich uit de voeten moet maken. Misschien dat Hette ons ook nog eens kan vertellen, hoe het zit met een bromfiets, die 3 maanden bij Engel Mus in de schuur gestaan heeft?

Een ander voorval overkwam de Hervormde voorganger Ds. Otte, tesamen met ouderling broeder Geer de Fockert op huisbezoek in het Rot. Alwaar na herhaald aankloppen niet opengedaan werd. "Och, dominie, zei broeder De Fockert "let ze verrekke". "Je hebt gelijk, De Fockert, laat ze verrekke". Diezelfde dominee wandelt met z'n hondje langs de dijk. Daar hoort hij Zus de Melkboer (Bertha de Jongh) een lied zingen: "Och jongens als ik rijk was en ik wist wat ik deed ...". Hij vraagt haar: "Wat zou je dan doen?" Antwoord van Zus: "Dan kocht ik een hond en ging er mee wandelen!".

Cor, één van de vele zonen van ome Jan, vatte het plan op om naar zee te gaan. Dominee Meijering, die zeer ijverde voor het zieleheil van zijn kerkleden besloot daar de vader over te onderhouden:

Dominee: (afkeurend) Ik heb gehoord dat je zoon wil gaan varen?

Ome Jan: Och dominee, die schepe zijn zoe slecht nog nie tegenwoorig.

Dominee: Nee, nee dat bedoel ik niet; die havens ...

Ome Jan: Dominee, d'er stoat geschreve, onderzoekt alle dingen, maar behoudt het goede.

Dominee: Ja, ja het goede.

Ome Jan heeft met geen woord hierover gerept tegen zijn zoon; deze is niet naar zee gegaan.

Zo zullen er nog vele verhalen zijn, schrijf ze op, vertel ze ons, wij houden ons van harte aanbevelen.

Vooruitziend naar het nieuwe jaar verklappen we vast, dat we van onze zomeravondbijeenkomst een bijzondere willen maken. Onze vereniging viert dan haart 1^e lustrum, want in april bestaan we 5 jaar.

We willen dit doen in de trant van een boerenbruiloft en zouden het leuk vinden als u allen in gepaste kledij zou kunnen komen. (U kunt dus nu al in uw klerenkast zoeken wat u nog heeft, of aan de gang met naald en draad) Te zijner tijd ontvangt u van het bruidspaar een uitnodiging met meer details.

Hopelijk tot ziens op één van onze bijeenkomsten en namens het bestuur een gelukkig 2001 toegewenst.

Dittie van Zee

Inhoud.

	<u>Bladzijde</u>
Voorwoord	1
Inhoud / Giften	3
Informatie bestuur	4
Het griendhout	5
Herwijense Vertellingen	8
Ongewenst bezoek	9
Een tragische gebeurtenis	12
De handelaar	17
Kiek van Toen	22

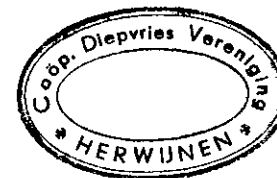
Giften.

Ontvangen van Gerrit Sterrenberg:
Boek van ouders – oktober 1927

Envelop met:
Wenken voor de bescherming van uw gezin en uzelf – oktober 1961

Ontvangen van Jaap van Weelden:
Boeken uit de schooltijd van de openbare lagere school 1951/1982

Ontvangen van Harm Drost:
Stempel diepvriesvereniging Herwijnen



Herinnering.

Weet je nog van toen Herwijnen nog echt Herwijnen was en geen gemeente Lingewaal. Wat voor een gedoe toch allemaal. Het gemeentehuis nog werd gebruikt en je hier nog trouwen kon. Nu is dat alles er niet meer en dat doet soms wel erg zeer. Maar wat er ook veranderen mag, dat klinkt misschien heel raar, de herinnering aan al wat was die blijft altijd bestaan. Zoals het water van de Waal altijd zijn gang blijft gaan.

Bets van Daalen-de Fockert

Informatie bestuur.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

de heer M. van Maaren
Achterweg 76, 4171 BD Herwijnen
tel. 0418 – 581594

Secretaris:

mevrouw M. Pelle-van Ooijen
Meidoornlaan 23, 4171 AN Herwijnen
tel. 0418 – 582527
e.mail adres: Apelle.hetnet@.nl

Penningmeester:

de heer J.P. Kwakernaak
Kromme Akkers 21, 4171 BM Herwijnen
tel. 0418 – 581723
e.mail adres: jpkwakernaak.hetnet@.nl

Bestuurslid:

mevrouw D. van Zee-van Arendonk
Graaf Reinaldweg 3, 4171 LC Herwijnen
tel. 0418 – 582246

Bestuurslid:

de heer J. de Kock
Meikampgraaf 8, 4174 LB Hellouw
tel. 0418 – 581391

Bestuurslid:

mevrouw C. Vos-Bok
Zandsteeg 12, 4171 BH Herwijnen
tel. 0418 – 582603
Carin.enhermanvos@.wolmail.nl

Bestuurslid:

de heer G. Bok
Achterweg 38, 4171 BC Herwijnen
tel. 0418 - 582037

Redactie verenigingsblad:

dhr. M. van Maaren en dhr. J.P. Kwakernaak

Typewerk verenigingsblad:

mevrouw M. Pelle-van Ooijen

Verspreiding verenigingsblad:

mevrouw C. Vos-Bok

De contributie bedraagt f 20,-- per jaar inclusief verenigingsblad (voor buitenleden f 25,--).

Bankrelatie: Rabobank Waalstroom te Waardenburg, rekeningnummer 36.67.12.314 ten name van historische vereniging "Den Ouden Dijk".

Het griendhout.

Wie nu over de Meikampgraaf in Hellouw gaat waar middels de ruilverkaveling 15 boerderijen zijn gebouwd kan zich maar moeilijk voorstellen dat dit gebied voor de ruilverkaveling een vrij drassig en moeilijk toegankelijk gebied was, gelegen tussen de Broekgraaf en de Markt (Graskade) een afstand van 1100 meter. Om verschillende percelen te bereiken moesten er soms 3 bruggen worden gemaakt (gesteld) waarvoor brugbomen en horden werden gebruikt.

In dit gebied waren vrij veel percelen griendhout. Alleen langs de Markt lagen al 26 percelen hakhout. En verder in dit gebied nog vele percelen o.a.: Kooike van Van Aalsburg, De Grote Kooi, De Meikamp, Kerkenbogerd, Batekamp, Kooike van de Heer van Hellouw, Kooi van de Kater, 8 Hont van A. Overheul, De Ouwe Kuil, De Regulier en Vinkenbos.

Deze percelen moesten om de drie jaar afgehakt worden. Een heel enkel perceel met vier jaar.



Gijs Pippel is bezig het hout tussen het schilijzer door te halen.

Verschillende boeren hadden een perceeltje griendhout in eigendom. Daar werd elk jaar een gedeelte van afgehakt voor boonstaken, latten en staken om horden te maken (tuinen). Verder stelen voor de schop, riek, spade, baggernet, bezem en wat hooipinnen om op de hooioppers te steken. Tevens van de toppen wat takkenbossen voor de kachel of voor de bakker om in de oven te stoken. Hier op het dorp Hellouw waren nogal wat mensen die griendhout kochten voor de handel. De bekendste waren de gebroeders Gijs en Marius Pippel die samen met Hentje van Oosterum de gehele winter tot laat in het voorjaar bezig waren met hakken in de grienden. Het griendhout werd gehakt en naar de snoeipaal gedragen waar het werd uitgesnoeid.

Van de toppen werd Gelderse rijs gemaakt, welke gebruikt werd om zinkstukken voor de waterwerken te maken. Van het griendhout werd ook vele soorten hout gemaakt dat later van de schil ontdaan werd, het zogenaamde hoephout.

Dit was hout was bestemd om hoepels te maken voor houten en vaten. Op de snoeipaal werden verschillende merken aangebracht om het hout op de gewenste lengte af te hakken en daarbij werd ook naar de dikte gekeken. Ook het aantal per bos was verschillend:

karband	52	per bos
klusters	26	per bos
haringband	39	per bos
kit	100	per bos
teutel	104	per bos
achtvoeters	26	per bos
boonstaken	25	per bos

Verder latten en staken om horden te maken. Tijdens schafttijd om twaalf uur werd een ketel vol water uit de sloot geschept en aan een driepoot boven een vuurtje aan de kook gebracht. Dan werd er koffie in gedaan en Hentje van Oosterum pakte dan een brandend half verkoold stuk hout en roerde daarmee door de ketel met koffie, die kreeg dan een heel pikante smaak! Bovendien kon men bij het vuur hun soms natte kleding enigszins drogen.

Wanneer het hout afgehakt, uitgesnoeid en op bossen gebonden was moest het naar de weg gebracht worden. Als het niet te ver was werd het gedragen. Wanneer de afstand te groot was om te dragen werden er bruggen gemaakt, zodat men het hout op een wagen kon laden.

Ook is het wel eens gebeurd dat er zoveel water in de sloten was dat het hout met een sloep naar de weg gevaren werd. Ook is het wel eens met een grote slede over het ijs naar de weg gebracht.

In maart werd het hoephout aan de Korfgraaf in het water gezet. De Gelderse rijs werd aan de Schoordijk aan de buitenkant tegen de glooiing op een grote mijt gezet en later als ze verkocht waren in een schip gedragen.

Wanneer ongeveer half mei het hoephout, dat in het water gezet was voldoende uitgelopen was, dan begon het schillen.



G. Pippel en H. Pippel Mz. Bij het geschilde hout.

Het hout werd tussen een klem (schilijzer) door getrokken, zodat de schil eraf ging. Er stonden soms wel 1500 bossen in het water. Per man kon men ongeveer 30 bossen per dag van de schil ontdoen. Dit was een zeer zwaar werk met meestal veel kenen in de handen. In de tijd van hout schillen moesten er ook veel horden die door diverse boeren besteld waren gemaakt worden. Dit was meestal het werk voor Hentje van Oosterum, die in het tuinen van horden een ware meester was. Al met al bracht het griendhout toen veel en zwaar werk mee met altijd werken in weer en wind.

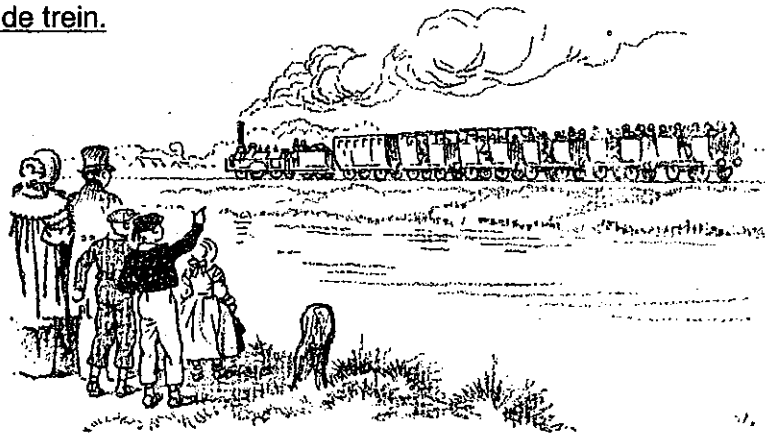
Tegenwoordig zijn er machines voor het afmaaien van het hout. Ook hoephout is tegenwoordig niet meer nodig evenals hout om horden te tuinen. Op een oude ambachtenevenement kan men deze werkzaamheden soms nog zien maar verder is dat verleden tijd.

Dit artikel kwam tot stand door medewerking van:
H. Pippel Mz. en H. Pippel Gz.

G. de Kock
Hellouw

Herwijnse vertellingen.

Met de trein.



Als afgevaardigde van de "Boerenbond" van Herwijnen mocht Hendrik van Aalsburg in de jaren 30 een vergadering bijwonen in Dordrecht. Dat was een hele reis. Eerst op de fiets naar Gorkum en dan met de trein naar Dordrecht. De vergadering was afgelopen en Hendrik weer op huis aan. Hij stapte in de trein en nam plaats. Even later stapte een man in het zwart en de hoed in zijn hand de coupe binnen en gaf Hendrik een hand, en zei: "Baron van Voorts tot Voorts" waarop Hendrik zei: "Van Dort tot Gorkum ..".

Gijs van Elskes

Ongewenst Spaans bezoek in 1676.

Nederland was in de achttiende eeuw verwickeld in diverse oorlogen. Vanaf het rampjaar 1672 tot in 1678 voerde men een verbitterde strijd met Frankrijk. Een van de Nederlandse bondgenoten was Spanje en de gecombineerde Nederlands-Spaanse oorlogsvloot nam onder De Ruyter aan verscheidene zeeslagen tegen de Franse vloot deel. In dit kader moeten we dan ook het bezoek zien van de Spaanse soldaten aan Herwijnen.



MICHEL ADRIAANSZ. DE RUYTER.

Citaat uit: Geschiedenis des Vaderlands

Door W.A. Elberts

"In het najaar van 1675 werd onze held met een smaldeel van achttien schepen naar de Middellandsche Zee gezonden, om de Spanjaarden te helpen in het dempen van een opstand te Messina, wier inwoners door de Franschen ondersteund werden. Toen De Ruyter de lijst der toerusting zag, beklaagde hij zich over de geringe macht waarmee hij den vijand zou moeten bestrijden; te meer nog daar er op hulp der Spanjaarden weinig viel te rekenen. Zeker raadsheer had de onbeschaamdheid daarop den grijzen held te vragen: "Ik denk niet, Mijnheer, dat gij in uw oude dagen begint bevreesd te worden en den moed laat vallen," waarop de waardige man dit gedenkwaardig antwoord af: "Neen, ik begin den moed niet te laten vallen. Ik heb mijn leven veil voor den Staat; maar ik ben verwonderd en het is mij leed dat de Heeren de vlag van den Staat zoo veil hebben en wagen." Toen hem op een anderen tijd gevraagd werd of hij 't niet beneden zich achtte met zulk een geringe macht in zee te gaan, antwoordde hij: "De Heeren hebben mij niet te verzoeken, maar slecht te gebieden, en al werd mij bevolen 's lands vlag op een enkel schip te voeren, ik zoude daarmede in zee gaan, en waar de Heeren Staten hun vlag wagen, waag ik mijn leven."

Hij ging dus in zee en ontmoette de Fransche vloot, dertig zeilen sterk, onder het bevel van den dapperen Duquesne, ter hoogte van het eiland Stromboli. De Strijd was hevig, doch de Franschen moesten het eerste de plaats van het gevecht verlaten, met verlies van twee schepen en 1500 man. Drie maand later geraakten de vloten opnieuw slaags in de nabijheid van den berg Etna. De tien Spaansche schepen, die ter hulpe van de Nederlanders gezonden waren, maakten den middeltocht uit; De Ruyter zelf had het bevel over de voorhoede; terwijl de vice-admiraal De Haan de achterhoede aanvoerde. Het gevecht nam des middags te vieren uren een aanvang en onze held trachtte aanstonds door de linie der vijandelijke vloot heen te breken. Doch terwijl de voorhoede zoo heldhaftig streed, overkwam onze vloot de zwaarste ramp die haar onder zulke omstandigheden kon treffen. Een kogel verbrijzelde den linkervoet van De Ruyter en sloeg te gelijk de beide pijpen van het rechterbeen, een handbreed boven den enkel aan stukken. De held viel van het zonnedeck naar beneden, ter hoogte van zeven voet, zonder zich aanmerkelijk te kwetsen. Dit ongeluk maakte een diepen indruk; onze zeelieden vochten als leeuwen, en, ofschoon slechts ondersteund door de Spanjaarden, hielden den ongelijken strijd uit, totdat

de nacht de vechtenden scheidde; terwijl 's morgens bleek dat de vijand verdwenen en niet gezind was den strijd te hervatten.

De overwinning was dus ons, doch zij werd duur gekocht, want al bestond er aanvankelijk hoop op herstel, toch stierf De Ruyter (29 april 1676) te Syracuse aan zijn wonden in den ouderdom van 69 jaar. Zijn lijk werd naar het vaderland gevoerd, (nadat onze vloot nog een ongelukkigen strijd geleverd had) en te Amsterdam op het koor der Nieuwe kerk begraven, waar de Staten een marmeren graffombe voor hem oprichten." Ende citaat.

Op 27 mei 1676 passeerde een Spaanse regiment van circa 1.000 man sterk en het werd door de buurmeesters (lokale) bestuurders "gedefrooyeert ende ten leste uijt gecoff". Met andere woorden: zij kregen te eten en werden uitgekocht. Totale kosten f 49:04:08.

Er is een specificatie van de uitgaven bewaard gebleven die de moeite waard is om over te nemen.

Ten eerste hebben bij de schoot gegeven tien officieren	
elk voor zes stuivers	f 03:00:00
De schout had bovendien een ton bier geleverd	f 05:10:00
Getapt aan bier	f 02:18:00
Bovendien zestien kannen wijn	f 04:16:00
Door de schout en buurmeesters was aan geld voor het afkopen	f 16:07:00
De rentmeester Rosa kreeg een ducaton voor het afkopen	f 03:03:00
De buurmeesters hadden bij bakker Jan Dirksen	
29 broden gehaald, waarbij elk brood 7½ stuiver kostte	f 10:17:08
De bakker Hendrick Jansen leverde nog eens twee	
broden	f 00:15:00
Bij Jenneke Francken was verbruikt voor	f 01:18:00
Totaal	f 49:04:08

f 49:04:08 De eerste twee cijfers zijn guldens daarna stuivers en vervolgens penningen.

In vroeger tijden kwam het geregeld voor dat passerende troepen een dorp volledig leegroofden, dus Herwijnen kwam zonder grote kleerscheuren van haar gasten af. Ik vraag mij alleen af of met 31 broden duizend soldaten minus de officieren voldoende te eten hadden.

R.H.C. van Maanen

bron:
Archief dorpspolder Herwijnen inv.nr. 161 (Streekarchivariaat West-Betuwe, locatie Geldermalsen)

Een tragische gebeurtenis.

Beste lezers van ons verenigingsblad, in onze vorige uitgave heeft u kunnen lezen over de familie Kranenburg. Nu gaat mijn speurtocht naar 1902, toen vond er op de Waal een ongeluk plaats waar twee mensen het leven verloren. Op de algemene begraafplaats te Herwijnen staat op het graf van Neeltje Engelina Pannenkoek een door de historische vereniging gerestaureerde graftrammel.



In 1994 verscheen van de hand van W. de Fockert een artikel over een tragisch ongeluk in 1902. Nu zeven jaar later vertelde mij diezelfde schrijver dat er nieuwe bronnen waren gevonden die samen met het eerder genoemde artikel die gebeurtenis in 1902 zou kunnen completeren. De Fockert begint zijn verhaal met de zin: "op comfortabele wijze worden nu afstanden wereldwijd door vakantiegangers overbrugd. Nee, dat was in 1902 bij ons op het dorp niet het grootste probleem. Men had geen vakantie men kende het woord niet eens en waar moest men heen, en wie moest dat betalen. Nee die stadse dingen daar moest men bij ons op het dorp niets van hebben. Wel had Herwijnen als rivierdorp het voorrecht als er gereisd moest worden dat per boot kon. Tussen Nijmegen en Rotterdam onderhield de Nijmeegse boot "Suzanna" een goede dienstregeling.

Voor de reizigers uit Herwijnen was er een op- en afstapregeling mogelijk. En zo gebeurt het dat op 18 augustus 1902 Aartje de Fockert, geboren op 16 november 1869, dochter van Jan de Fockert en Hermien Blom, zich gereed maakte voor een reis met de Nijmeegse boot die zij samen met haar neef L. Pannenkoek en zijn toen 12-jarige dochter Neeltje Engelina zou gaan maken. Elders in Herwijnen was Grietje de Jong, geboren 5 juni 1875 te Sliedrecht, zich ook gereed aan het maken om weer huiswaarts te keren of een familiebezoek af te leggen in Sliedrecht.



Grietje de Jong huwde later met Cornelis van der Meijden. Grietje en Cornelis waren de ouders van Gerard en Wilhelmina. Gerard van der Meijden, geboren 12 februari 1909 was gehuwd met G.W. Vroegh. Na het overlijden van Cornelis van der Meijden op 27 oktober 1924 nam Gerard het huisschildersbedrijf over. Gerard van der Meijden woonde aan de Molenstoep en was beter bekend als "Geer de Schilder". De zus van Geer, Wilhelmina, geboren 13 juni 1916 was later gehuwd met Piet van Londen, zoon van Henk van Londen timmerman/aannemer te Herwijnen. Grietje de Jong die zich naar de toen geldende mode in haar beste kleren stak, wellicht zonder van de reisplannen van de familie Pannenkoek op de hoogte te zijn. De reizigers die overigens op de hoogte waren van de aankomst van de Nijmeegse boot, begaven zich naar huis "Den Hoek".



„Den Hoek”, waar de dijk zich met een rechte hoek van de rivier afwendt, is een vaak en veel besproken plaats.

Ten oosten van “Den Hoek” stond buitendijks het knusse huisje van veerman Van der Velde die een verbinding per roeiboot onderhield vanaf de los- en laadplaats “Den Bol” tussen Herwijnen en Brakel.

Veerman Van der Velde zorgde ervoor dat de Nijmeegse boot werd ingeseind als er reizigers waren. Als het dan zo ver was dat de boot ter plaatse was minderde die vaart, zodat de veerman zijn roeibootje met reizigers langszij kon varen. Vanaf het grote schip werd een touwladder neergelaten in het schommelende roeibootje en zo klommen de passagiers veilig aan boord om hun reis te beginnen. Zo had het op 18 augustus 1902 moeten gaan, maar het noodlot sloeg toe. Op die bewuste 18^{de} augustus verzochten Grietje de Jong, Aartje de Fockert, L. Pannenkoek en zijn dochter Neeltje de veerman hun naar de op de rivier liggende Nijmeegse boot “Suzanna” te brengen. Terwijl Van der Velde zijn passagiers in de roeiboot laat stappen om vervolgens zelf plaats te nemen om de opdracht uit te voeren moet er nog meer scheepvaart op de rivier zijn geweest. Een sleepeenheid, met touwen aan het trekkende sleepbootje verbonden, moet de veerman fataal zijn geworden. Een touw raakte de roeiboot en op de snelstromende rivier sloeg de roeiboot van veerman Van der Velde om. De veerman en alle passagiers raakten te water. Snel ging men het bij de

14

familie Pannenkoek en De Fockert zeggen, dat het roeibootje van de veerman was omgeslagen en dat allen te water waren geraakt. Een schok ging door de Herwijense gemeenschap. Grietje de Jong dankte haar leven aan haar kledij. Lucht onder de lange rokken, waardoor haar rokken als een soort luchtballon een reddingsboei vormden waarop ze bleef drijven en gered kon worden. Ook de in het water geraakte L. Pannenkoek en Aartje de Fockert konden door te hulp schietende schippers worden gered. Het 12-jarige meisje Neeltje Pannenkoek en veerman Van der Velde verdronken. H. van der Velde werd op 23 augustus 1902 gevonden aan de zuidzijde van de rivier in de gemeente Poederloijen. Neeltje Engelina Pannenkoek werd op 25 augustus 1902 gevonden aan de noordzijde van de rivier in de gemeente Vuren. Vele jaren later werd er nog gesproken over die fatale 18^{de} augustus in 1902. Niet alleen in Herwijnen maar ver er buiten werd er nog over gesproken.

Amerika

In de jaren zeventig van de vorige eeuw ontmoette Jan van Zee bij zijn bezoek aan Amerika een oud-Herwijner een zekere Teunis van Zomeren, geboren in 1890 te Herwijnen die in 1902 ten tijde van dit ongeluk in één van de huizen op de benedenoven in Herwijnen woonde en in 1907 naar Amerika emigreerde. Hij was vanaf de benedenoven ooggetuige van die tragische gebeurtenis in 1902. Dat die gebeurtenis grote indruk op hem maakte blijkt wel uit het feit, dat hij zeventig jaar na het ongeluk nog sprak over die fatale dag. Teunis van Zomeren vertelde dat hij machteloos moest toezien hoe twee mensen verdronken.

Gelukkig waren er op de rivier wel personen die onmiddellijk de reddingsoperatie konden beginnen. Parlevinker Van Dalen uit Brakel die bezig was zijn handelswaar aan de man te brengen bij de rijnen, was bij het ongeluk ter plaatse en het lukte hem de in het water geraakte Grietje de Jong en L. Pannenkoek en zijn nicht Aartje de Fockert de reddende hand toe te steken. De reddingsactie van Van Dalen werd beloond door de burgemeester Van Brakel en kreeg voor zijn moedige daad een gouden horloge.

15

Een vergeten graf en een door de elementen aangetaste graftrommel
opgesierd met een krans van vergeetmenietjes.

Vriendelijk bloeit langs stille wegen
en zo vaak mijn oog het ziet
word ik stil en wat verlegen
dank, misken dit bloempje niet.

Glanzend, gelijk azuur het blauwe,
door geen wolkenveld bedenkt.
Symbool van vriendschap en vertrouwen,
bloeit het op een stille plek.

Wanneer door scheiding tranen vloeien,
geen vriend of vriendin u verliet.
Langs uw pad een bloem mocht bloeien,
dit bloempje heet: vergeet me niet!

Zacht gelijk uw ogensterren,
blikkend als in ver verschiet,
roept het hoopvol en van verre,
ach vergeet, vergeet mij niet.

Joh. Chr. Gertsen
oktober 1966

Door het beschrijven van de geschiedenis en het instandhouden van
grafmonumenten zal de geschiedenis blijven voortleven.

Dit artikel kwam tot stand door medewerking van de heer W. de Fockert.

M. van Maaren
juli 2000

De Handelaar.

Nadat ik een poosje getrouwd was, ben ik gaan wonen helemaal op het einde van een weggetje waar je niet verder kon. Een verkeersbord van doodlopende weg heeft er nooit gestaan, wat trouwens ook niet nodig was. Je kon al vanaf de Achterweg zien dat je daar niet verder kon, dat heette toen De Geer (nu is het Geerstraat). Toen ik daar kwam wonen, was men juist begonnen met een stukje uitbreiding. Vooraan op de hoek was de winkel van Ruth Kaldenberg. Aan het einde van dat weggetje was alles weiland waar de koeien graasden van Willem van Krieken, de vader van Dick van Krieken, die nu een fruitbedrijf aan de Raayweg heeft. De toegang naar dit weiland was aan de Nieuwe Steeg nr. 7 waar nu de familie Van der Plaats woont. Links van dat doodlopende weggetje had je verschillende akkertjes bouwland, waar nu dus de Lindelaan is. Ruth Kaldenberg had daar ook een perceeltje als eigendom, waar hij een kippenschuur op gebouwd had, op de plaats waar nu de Meidoornlaan is. Hij had er zelfs een bovenleiding voor de verlichting naar toe laten aanleggen. De aansluiting hiervan kun je nog zien op de achtergevel van Geerstraat nr. 2 waar nu de familie Verkeste woont. Bij mij op het land stond dan ook een telefoonpaal voor die bovenleiding. Dat was toen bijna overal voor de straatverlichting. De laatste bovenleidingen hier in Herwijnen waren in de Molenstraat. Toen er daar riolering is aangelegd, heeft men de bovenleidingen daar ook meteen in de grond gelegd. Omdat Ruth toestemming had gekregen om een paal te plaatsen kreeg ik elk jaar een kip van hem als vergoeding. Hij zei er altijd bij "en het is een beste". Hij kon het weten want hij slachtte ze zelf. Zo tegen het einde van het jaar had Ruth het razend druk met het slachten van kalkoenen, kippen, konijnen, fazanten en hazen voor o.a. de muziekvereniging "Wilhelmina", de dokter, de burgemeester, enz. Dat Ruth een kippenschuur bouwde en legkippen ging houden was niets vreemds. In de regio ging hij bij de boeren eieren opkopen voor de groothandel en die haalde ze dan weer bij hem op. Dit had Ruth wel uitgerekend en bekeken dat daar goed aan te verdienen was om zelf legkippen te houden. Hij was dan toch meer één van de eerste die een legbatterij had, al was het dan niet zo modern als nu. Voor de oorlog al haalde ik eieren op. Ik haalde er wel eens meer dan duuzend op vertelde hij me en dan had ik een kwart cent van een aai en vader op de oven verdiende maar één gulden per dag. 'k Had al gauw in de gaten daar is niks te verdienen en daar motte nie komme. Hij ging er wel op uit om wat te verdienen, de handel zat hem in het bloed. Zo vertelde hij mij ook: op een keer dat hij met de hondekar naar Bommel ging om eieren af te leveren bij een banketbakker daar was ik al dikzat meer gewist. Dat kwam altijd goed uit want dan kocht ik altijd het één en ander in. In Haaften ging ik

eerst altijd bij een paar goede klanten aan. Ze kochten of bestelde altijd wat bij mij. Maar goed dat ik eerst aangegaan was want ze moeste biezen matten hebben en een paar kokosmatten. Wat gaat dat ongeveer kosten Ruth, vroegen ze. Ik had het te rauwste afgetrapt en ik zeg zoveel en dan zeum ik ze nog om vur oe. Over de prijs waren we het zo eens. Ik ga nu toch naar Bommel en als ik terug kom hedde ze in huis. Omdat ze nogal wat matten nodig hadden (want de van Heukelums hadden allemaal grote huizen) kreeg ik bij de inkoop een fikse korting en ze zeumde ze nog om ook vur me. Dus mooier kon het niet. Ik schrok ervan toen ik 's avond zat te telle wak verdiend ha. Ruth was wel een vooruitstrevend middenstander.

Ruth Kaldenberg
 Geboren 22 juni 1897
 Overleden 5 september 1992



Hij had ook als mee van de eerste een kapsalon in de schuur, die er nog staat, naar mijn mening al een hele moderne. Aan de muur een werkplank haartuig en een grashaak, in de hoek een hok met konijnen en dan nog twee vakken één voor het varken en één voor de geit. Verder voor je, als je op de stoel zat om te knippen, nee geen spiegel. Ook niet een bordje met 'betaling à contant' maar wel een veel meer toepasselijke spreuk: Poffen is dubbele pech de klanten kwijt en centen weg.

Wat daar aan een spijker aan de muur hing en in een kooitje op grond stond dat zie je nu toch ook bij ons in de huiskamers. Hiermee was Ruth ook weer één van de eerste voorlopers die zo'n interieur had.

Ook had hij als mee van de eerste een bromfiets. Je kunt het op de film van oud Herwijnen zien hoe hij met Struijk staat te handelen. Tot het laatst toe heeft Ruth brommer gereden. Als ik zo'n ding niet had dan kwam ik nergens meer, zei hij altijd. Mijn jongste zoon Bert-Jan heeft hem de laatste jaren altijd gemaakt en onderhouden. Ruth was al in de negentig toen had hij nog graag gehad dat z'n brommer harder liep want hij gaat niet harder dan veertig en harder krijg ik hem nie, zei Ruth. Dat gaat niet zei Bert Jan, het is al een oud beestje. O nie zei hij, dan is het net als met een mins. Toen ik jonger was liep ik ook harder. Ik heb uitgerekend dat hij één op 45,8 loopt is dat zuinig of nie, en als ge hem nauw meer benzine gift gaat hij dan ook nie harder. Nee dat helpt ook niet. Als ik dan ergens naar toe ga



dan ga ik wel wat vroeger van huis. Als je dan al in de 90 bent en je gaat dan helemaal op de brommer naar Ameide, dat is een hele prestatie. We hebben wat keren gezegd, kijk maar goed uit. Ja, zei hij dan, maar ik ben er al zoveel keren geweest, dus weet ik de weg goed. In Ameide daar woonde zijn dienstkameraad zodoende ging hij er nogal eens naar toe. Als Ameide met het Oranjefeest verlicht was, ben ik er met hem nogal eens heen geweest. Op een keer waren we hem al snel kwijt in al die drukte, de hele avond niet meer gezien. Ons vermoeden kwam wel uit hij was zijn

dienstkameraad tegengekomen. Wij wisten noch naam of adres waar hij woonde. We waren toch blij dat hij bij de auto stond te wachten. Hij zei direct, ik wist wel dat je hier naartoe moest komen, ik sta er trouwens net. Dus wij op huis aan. Na een klein eindje gereden te hebben zei Ruth, zulle we daar is wa vatte want daar braand nog licht (natuurlijk want Ameide was toch helemaal verlicht) want jullie hebben zeker nog nie veul gehad vanavond en ik heb koffie gedronken bij mijne dienstkameraad. Maar Ruth weet je wel hoe laat het is. Nije, al over twaalf dan zulle we eens gauw naar huis gaan. We gaan nie over de grote weg maar binnen deur daar weet ik goed de weg daar rij ik met den brommer ook altijd heen dan staan we zo thuis vur de deur. Ik had al gauw in de gaten dat deuze kaant op rechts en dieë kant op links was. Een hondekar had vroeger zeker een deuze en een dieë kant dat heeft Ruth er nog van overgehouden. Trouwens een schipper spreekt ook van bakboord en stuurboord.

Huib zijn zoon heeft vervolgens de winkel overgenomen, later is hij gesaneerd. Toen werd het stil in de straat en vooral bij Ruth want er was voorheen altijd volk om de deur voor een praatje en een nieuwtje. Nu af en toe een wat oudere man om haar te knippen of iemand die een paar klompen nodig had. Ruth liep nogal eens in bij ons en vooral 's avonds als we allemaal thuis waren. Als er een vreemde auto op het pad stond dan zag hij dat meteen. Dat is nog een mooie die hier staat, van wie is die. Die kon ik kopen zei Bert Jan maar ik heb op het ogenblik niet zoveel handelsgeld. Ruth liep nog eens om de auto heen schopte met zijn tripklomp tegen de band en zei gelijk da zijn kollesaal baand die erom liggen en het nikkel is ook nog hartstikke mooi. As ge hum kopt kunde doar nog wa aon verdine? Als ik hem netjes oppoets en goed nakijk, zeker weten zei Bert Jan. Het handelen bleef bij Ruth in het bloed zitten al deed hij dat zelf niet meer. Hij zag ook graag een ander handelen. Toen Ruth 's avonds naar huis ging zei hij tegen Bert Jan kom eens mee. Hoeveel geld motte hebbe en als ge hem verkocht het gif me het geld mar terug en as ge wa nodig hebt dan komde mar. Ge moet niet zoveel geld in huis bewaren als ze er achter komen dan halen ze het weg bij je. Da veine ze hier nooit da wette gij en ikke alleen waar het leet.

Ruth ging ook al aan huis haar knippen, ook alweer mee van de eerste. Hoeveel zijn er nu in Herwijnen wel niet?

Zo vertelde hij me dat hij zelfs bij dr. Kruijff aan huis ging knippen. Daar kijk je misschien wel raar van op, maar dat was niet voor hemzelf maar voor de twee onderduikers die bij hem in oorlogstijd op zolder ondergedonken zaten. Dat was Ruth wel toevertrouwd, anders had een kapper aan huis daar geen klanten gehad om te knippen. In die bezettingstijd had Ruth ook (via Kruijff) een jongen in huis genomen die ongeveer net zo oud was als

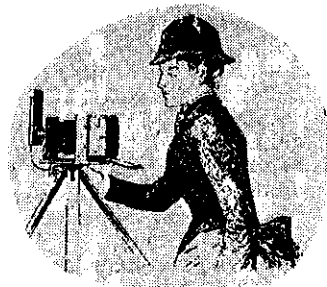
zijn zoon Huib. Heel Herwijnen wist niet beter dan dat het een neef was van Huib uit de stad waar ze niet zoveel te eten hadden als bij ons hier op het platteland. Het was een zoontje van een officier die toen ook moest onderduiken. Die avond was het ook weer laat geworden, want als Ruth aan het vertellen was van vroeger en van de bezettingstijd dan vergat men de tijd. Ruth heeft met die zogenoemde neef van Huib ook altijd contact gehouden. Toen Ruth op 95-jarige leeftijd overleden is was hij ook op de begrafenis. Bert Jan heeft na de begrafenis nog met Gerry van Klei zitten praten en die vertelde dat hij in Herwijnen gort- en havermoutpap heeft leren eten.

Zon ongeveer negentig jaar geleden kwam er voor iedereen heel wat kijken om een snee brood te verdienen. Ik heb altijd goed munnen kost verdiend maar als ik dacht dat er wat te verdienen was dan was ik er als de kippen bij en als ik dan van huis ging begon ik al te tellen en te rekenen.

Met het aan huis haarknippen had ik er een heel lastige klant bij, die man had wel zo'n hekel aan haarknippen dat als hij me zag aankomen gelijk de boomgaard inliep en dan gingen we hem met een zuut lijntje helemaal achter in de boomgaard ophalen en dan liep hij gewoon mee naar huis. Maar dan zette we hem gelijk met z'n achterwerk in een wasketel want dan kon hij natuurlijk niet meer weglopen. Het knippen was dan zo gebeurd maar om hem uit de wasketel te trekken was soms een veel groter karwei. Later zette we hem op een halve mudsmand, daar zakte hij niet zover in. We hebben wel eens gezegd en gevraagd. Ruth je moet een boek schrijven van wat je allemaal beleefd en meegemaakt hebt. Als ik dat kon dan zou het wel een heel dik boek geworden zijn.

Toch ben ik blij dat hij ons zoveel verteld heeft waarvan ik enkele dingen opgeschreven heb. Ook zal het deze avond wel weer laat geworden zijn. Spijt hebben we er nooit van gehad als Ruth kwam buurten voor de weetjes en watjes en zijn verhalen. Eén ding vind ik nog steeds jammer ook in het bijzonder voor ons (de Historische Vereniging) dat Ruth beter kon rekenen en tellen dan schrijven.

Martijn van Steenis



Een Kiek van Toen.

We komen eerst even terug op de foto van het mannenkoor uit ons vorig boekje. Op dezelfde dag dat de boekjes werden rondgebracht belde de voorzitter mij op dat hij een telefoontje had gekregen van Alie Blom-van Veldhoven. Een uur later belde Jenneke Overheul-Blom mij op. Zij hadden alletwee dezelfde aanvulling op de foto. De onbekende man liggend rechts is Thijs Blom, schoonvader van Alie en de vader van Jenneke.

Weer een paar dagen later kreeg ik een telefoontje van Annie van Maaren-de Fockert. Zij vertelde dat er een fout stond bij de namen van het mannenkoor. Haar moeder kent ze bijna allemaal, dus ik naar de Zandsteeg en jawel Jantje de Fockert-Bij had nog verschillende aanvullingen: allereerst – staande 3^o van rechts is niet T. de Bruijn maar haar man Anton de Fockert. Ten tweede – derde rij 1^o L is niet H.C. van Arkel maar schoolmeester Jumelet. Ten derde – zittend, 2 onbekenden dit zijn de heren Herman de Lint en daarnaast dirigent De Kort uit Heukelum die in die jaren ook dirigent was van muziekvereniging "Wilhelmina" 1924-1934.

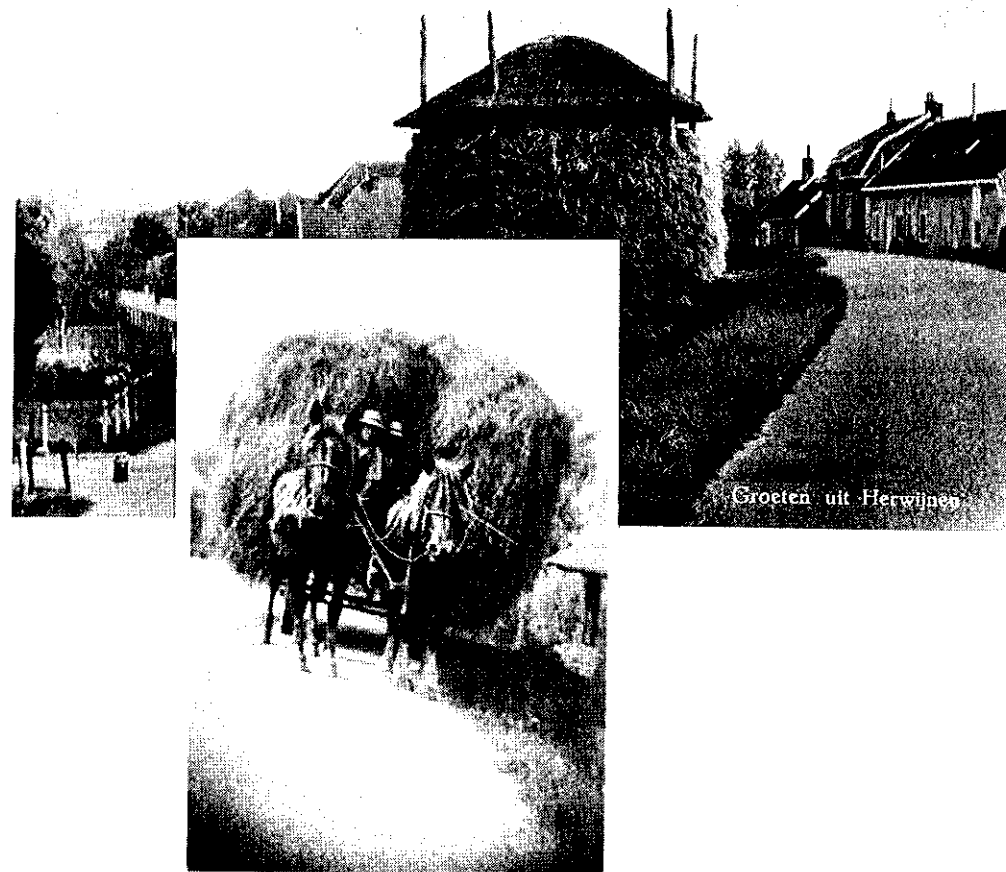
Tot zover de aanvullingen en verbeteringen op de foto van het mannenkoor en het is verstandig om de goede namen in het vorige boekje er direct bij te zetten.

Dan nu twee foto's in onze vaste rubriek "een kiek van toen" die bij vele herinneringen oproept aan de hooibouw in vroeger tijd.

Tegenwoordig wordt het gras na gemaaid te zijn binnen 1 á 2 dagen in de kuil gedaan. Het hooien zoals men vroeger deed is geheel uit de tijd en zeker het los hooi is geheel uit het dorpsbeeld van 2000 verdwenen.

Enkele redenen zijn dat het veel mankracht vergde en ook de kwaliteit was minder. Maar bij het zien van deze foto's komt men weer in de stemming zoals de hooibouw vroeger was. Zeer bewerkelijk maar ook gezellig! Want men moest altijd met een aantal personen zijn, zodat er ook veel gepraat werd. En ach, als men bijvoorbeeld op de benedenste Mert een hooikamp had en men had het voeier hooi op de Mert (weg) staan, dan duurde het toch wel even voordat men in het dorp was om het hooi op de balken in de hooiberg te brengen.

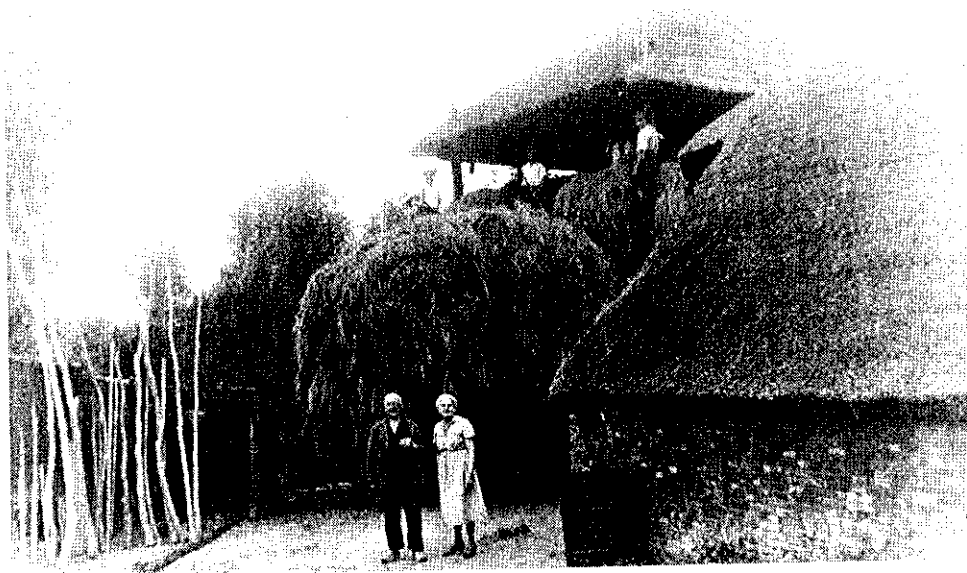
Meestal met z'n tweeën op de zittingkist en de rest boven op het voeier hooi zo kon men ook weer even uitrusten. Dit alles gebeurde nog wel met de paard en wagen die men eerst 's morgens uit de wei moest halen en aan het eind van de dag weer weg moest brengen.



Groeten uit Herwijnen

Op de eerste foto zien we hoe Engel en Koen van Zee met een wagen vol met hooi op de dijk rijden vlakbij de Vossenhol. Rechts ziet men nog een puntje van de berg binnendijks die ook van de familie Van Zee was maar midden jaren 70 verkocht werd aan Toon en Sander Blom. Op 20 april 1984 is deze prachtige hooiberg helaas door brand verwoest.

Dan gaan we nu naar de 2^e foto die is gemaakt in 1960 aan de Vossenhol buitendijks.



Op de foto zien we Jan Willem van Zee (Willemke) met zijn zuster Drika Stuurma-van Zee uit Pella (Iowa, Amerika). Op de wagen Engel van Zee, in de berg Frik en Koen van Zee en een onbekende.

Jan Willem van Zee is geboren in 1884 en in 1908 zijn z'n ouders met 4 broers en 1 zuster naar Amerika geëmigreerd. Jan Willem bleef alleen achter van het gezin en trok bij ome Herman in. Een ongetrouwde oom die in de Vossenhol woonde.

De foto is gemaakt door Cor van Zee J zn. ter ere van het feit dat zuster Drika voor de eerste keer sinds haar vertrek naar Amerika weer in Herwijnen terug was.

De Vossenhol is in 1965 afgebrand, maar op dezelfde plaats heeft fam. F. van Zee een prachtige woning laten bouwen en de naam staat in fiere letters boven de deur en hoe kan het ook anders "Vossenhol". Zo blijft een zeer oude naam toch voor het nageslacht bewaard.

De foto's en de informatie over de familie Van Zee heb ik van ons bestuurslid Dittie van Zee. Zo ziet u maar hoe 2 foto's een heel verhaal kunnen vertellen.